

TOIMITTANUT LAURI LINNA

Feministisen koulutus- politiikan manifesti

2019
1. painos

Sisällys

Johdanto: Miksi tarvitsemme feminististä koulutuspolitiikkaa?	4
Perustulo tasa-arvoisen sivistyksen mahdollistajana	5
Rasismi yliopistolla	7
Opiskelijoiden toimeentulon ja lapsiperheiden etuusten leikkaukset kohdistuvat perheellisiin opiskelijoihin	10
Oikeistolainen koulutuspolitiikka – opiskelijoiden mielenterveyttä rapauttamassa	12
Kansainväliset opiskelijat Suomessa	16
Lopuksi: muista äänestää!	18

Johdanto: Miksi tarvitsemme feminististä koulutuspolitiikkaa?

Jotta tiedämme mihin edetä, tarvitsemme vision koulutusjärjestelmämme tulevaisuudesta. Tarvitsemme vision siitä kuinka koulutuksemme voisi olla entistä saavutettavampaa, yhdenvertaisempaa ja laadukkaampaa. Tässä manifestissa tarjoamme vastauksesi feminististä koulutuspolitiikkaa. Manifestin kirjoittajat käsittelevät aihetta muun muassa toimeentulon, mielenterveyden, rasismien kuin perheellisten opiskelijoiden näkökulmasta. Tavoitteena ei ole tarjota aihepiiriin kattavaa esitystä, vaan avata keskustelu.

Näkemyksemme on, että tarvitsemme päämäärätietoista feminististä koulutuspolitiikkaa. Suomalainen koulutusjärjestelmä on ollut ylpeyden aiheemme vuosikymmeniä. Viime hallituskausina se on kuitenkin joutunut mittavien leikkausten kohteiksi. Näin ovat uhattuina niin koulutuksen kyky eriarvoisuuden vähentämiseen kuin sivistyskin.

Tarvitsemme mittavia panostuksia koulutukseen. Koulutus on tärkeimpiä keinoja tukea kaikkien mahdollisuutta saavuttaa unelmansa. Tähän pääseminen vaatii laadukkaan ja hyvin resurssoidun koulutuksen lisäksi entistä saavutettavampaa koulutusta.

Me tarvitsemme määrätietoista feminististä koulutuspolitiikkaa, jossa puretaan taloudellisia esteitä, tuetaan eri taustoista tulevia ihmisiä ja nostetaan naisvaltaisten alojen arvostusta.

Meidän on vähennettävä opiskelijoiden kokemaa stressiä ja paineita ja panostettava mielenterveyspalveluihin. Meidän on varmistettava, että opetuksessa otetaan huomioon ihmisten moninaisuus. Meidän on taattava tieteen autonomia.

Koulutusjärjestelmän rapauttamisen sijaan tarvitsemme feminististä koulutuspolitiikkaa.

Lauri Linna

Manifestin toimittaja

Perustulo tasa-arvoisen sivistyksen mahdollistajana

Ensi vaalikaudella tullaan todennäköisesti käynnistämään sosiaaliturvan kokonaisuudistus. Suomen sosiaaliturvajärjestelmä todellakin kaipaa uudistamista: nykyinen järjestelmä on sekava, täynnä valuvikoja ja erilaisia ihmistä isompia loukkuja. Myös sosiaaliturvan taso on sietämättömän matala.

Vaikka Suomen perustulokokeilu olikin monelta osin puutteellinen (ei vähiten siksi, että kokeilu kohdistettiin vain työttömille jolloin perustulon vaikutuksista esimerkiksi opiskelijoihin tai yhteiskunnan laajemmin ei saatu mitään tietoa), saatiin sen tuloksista monia voimakkaasti perustulon puolesta puhuvia tuloksia. Perustulokokeilun ensimmäisen raportin mukaan sekä perustulokokeilun piirissä olleiden keskittymiskyky että koettu hyvinvointi parantuivat. Lisäksi tyytyväisyydessä elämään, uskossa tulevaisuuteen sekä koetussa terveydentilassa oli kaikissa tilastollisesti merkittävää nousua. On oikeastaan aika uskomatonta, että vain jakamalla rahaa hieman eri tavalla ja vain kahden vuoden ajan saadaan aikaan näin merkittäviä muutoksia ihmisen elämän mielekkyyden kannalta erittäin merkittävässä asioissa.

Perustulo on nimenomaan opiskelijoille paras ratkaisu koska se mahdollistaa opiskelun, sivistämisen ja itsensä kehittämisen aivan uusilla tavoilla. Kun opiskelijan ei tarvitse jatkuvasti kituuttaa elämiseen täysin riittämättömällä opintorahalla, kasvattaa jatkuvasti velkataakkaa syödäkseen tai tehdä töitä opiskelun ohella vapautuu jaksamista ja henkisiä voimavaroja opiskeluun ja uuden ajattelemiseen. Perustulo onkin avain akateemiseen vapauteen ja aitoon itsensä kehittämiseen.

Kuten kaikkia poliittisia kysymyksiä, tulee sosiaaliturvaakin tarkastella myös intersektionaalisen feminismi näkökulmasta. Nykyisellään naiset tekevät enemmän määräaikaista töitä sekä saavat pienempää palkkaa. Näiden räikeiden epäkohtien korjaaminen on osoittanut kivuliaan hitaaksi prosessiksi. Perustulon avulla esimerkiksi määrä- ja osa-aikaista työtä tekevien talous on turvatumpi kuin nykyisessä jäykässä järjestelmässä. Myös luokkataustalla on nykyään kestämättömän suuri merkitys korkeakoulutuksen piiriin hakeutumisessa ja pääsyssä. Köyhemmistä taustoista tulevilla on tutkitusti paljon korkeampi kynnyks nostaa opintolainaa - ja opintolainan nostaminen on nykysysteemissä päätoimisen opiskelun rahoittamisen edellytys. Perustulon mahdollistaessa varman toimeentulon koko opiskeluajalle se lisää myös erilaisista taustoista tulevien ihmisten mahdollisuuksia hakeutua korkeakoulutukseen. Perustulo tukee myös elinikäistä oppimista sillä sen ansiosta

kouluttautuminen on mahdollista kaikissa elämänvaiheissa iästä ja taustasta riippumatta. Perustulo myös huomio erilaiset oppimisvaikeudet paljon paremmin kuin nykyinen kankea opintotukijärjestelmä tiukkoine suoritusvaatimuksineen.

Vastikkeettomalla sosiaaliturvalla eli perustulolla on potentiaali luoda täysin uudenlaista kulttuuria yhteiskunnassa ja avata uudenlaisia mahdollisuuksia yksilölle. Perustulo mahdollistaa koulutuksen aidon tasa-arvon ja laaja-alaisen sivistyksen!

Rasismi yliopistolla

Helsingin Sanomien tuoreeseen artikkeliin haastateltu Brigita Krasniqi kuvaa rasismin olevan yliopistossa arkipäiväistä. Luennoitsija tai opiskelukaverit saattavat heittää rasistisia vitsejä, sitseillä naureskellaan vähemmistöryhmien stereotyyppioille ja akateeminen maailma on valkoisuuden hallitsemaa. Rasismi näkyy myös tietyn näköisten ihmisten sulkemisella suomalaisuuden ulkopuolelle. Ei-valkoisille opiskelijoille puhutaan oletuksena englantia suomen sijaan ja oletetaan, että kyseessä on vaihto-oppilas.

Rasismi on yliopistolla näkynyt myös rasistisina järjestöinä ja heidän räikeän rasistisina kannanottoinaan. Kannanotot lähentelevät jopa rotuopin ja natsien käyttämää retoriikkaa kuvaten eri kansalaisuuksien tunnistamista ulkonäön perusteella luonnolliseksi. Samaan ilmiöön liittyvät julistukset siitä, kuinka ulkomaalaisia ei saisi päästää yliopistolla päättäviin tahoihin.

Rasismin yksi ilmenemismuoto on viha; suorat kannanotot, kiusaaminen ja perään huutelu. Viha on ilmenemismuotona suora ja selkeä, mutta ei ainoa. Synnymme rasismin läpäisemään yhteiskuntaan, joka näkyy vihan lisäksi etuoikeuksina, tietämättömyytenä ja siinä, mitä pidetään yleisesti hyväksyttynä tai normina. Etuoikeuksina suurella osalla valkoisesta väestöstä on muun muassa esimerkki itsensä kaltaisista yliopisto-opiskelijoista, mahdollisuus opiskella yliopistolla kenenkään kyseenalaistamatta kuuluvatko he sinne, sekä vapaus suoriutua opinnoistaan vaikka rimaa hipoen joutumatta kyseenalaistamaan jatkuvasti myös itse, kuuluuko yliopistoon. Tietämättömyys ilmenee etuoikeutena olla tiedostamatta rasismin rakenteellisia muotoja tai tapoja, joilla sitä toistetaan ja tuotetaan jatkuvasti uudelleen, jopa omissa tietämättömissä heitoissa tai tavoissa kohdata muut. Myös se, että näistä asioista ei koeta tarpeelliseksi kouluttaa ihmisiä, on osa tietämättömyyden osa-aluetta. Normina yliopistossa näkyy valkoisuus, se, ettei rasismia tunnisteta sekä opetuksen eurosentrisyys.

Ei-valkoisena opiskelijana yliopisto-opiskeluun liittyy paljon epävarmuuksia. Yhtenä niistä kysymys: "kuulunko tänne". Akateemisessa maailmassa representaatio on surkeaa. Ympärillä näkyy vain valkoista ja itsensä kaltaisen tyyppin voi nähdä pystyvän yliopisto-opiskeluun vain katsomalla peiliin Porthanian vessassa. Tutkijat, luennoitsijat ja yliopiston korkeissa viroissa istuvat ovat valkoisia. Heidän näkeminen laittaa pohtimaan, minne minunlaiseni kuuluisi päätyä. Yksikin huolimaton ja

tietämättömyydestä kumpuava kommentti riittää vahvistamaan jo valmiiksi kalvavia epäluuloja.

Elina Kilpi-Jakonen on todennut, ettei koulutuksen yhdenvertaisuus toteudu Suomessa. Kaikki nuoret eivät opiskele korkeakouluissa taustastaan huolimatta. Suurempi osa niin sanotusta valtaväestöstä päätyy korkeakouluihin verrattuna vastaavaan osaan ”maahanmuuttajataustaisista”. Kilpi-Jakonen toteaaakin, että olisi tärkeää selvittää, mistä ero johtuu, jotta koulutuksesta voisi tehdä tasa-arvoisempaa.

Ainakin yliopisto-opetuksen eurosentrisyys mainitaan sekä Helsingin sanomien artikkelissa, että Fem-R:n blogissa artikkeliin liittyvässä Jasmin Assulinin kommentissa. Yliopistolle tarvitaan representaatiota, jota sieltä tällä hetkellä puuttuu. Yliopiston virkoihin ja ylioppilaskuntiin tarvitaan ihmisiä eri taustoista ja käsiteltäviin aineistoihin materiaalia myös länsimaiden ulkopuolelta. Kun opiskelijoille järjestetään tapahtumia, ne on suunniteltava jokaista ajatellen. Yliopistoa on tietoisesti rakennettava kaikille, jotta se ei tuntuisi omalta vain osalle. Muun muassa tähän feministinen koulutuspolitiikka pyrkii.

Pelkät yksittäiset teot eivät kuitenkaan riitä. Vaaditaan laajempaa ilmapiirin muutosta, joka lähtee niin yhteisistä pelisäännöistä kuin yksilöistäkin. Oman puheensa sensuroiminen rasistisista ja ulossulkevista kommentteista on varmasti haastavaa, jos sitä ei ole joutunut tekemään koskaan ennen. Uskallan kuitenkin väittää, että se ei ole mitään verrattuna siihen, että joutuu jatkuvasti pelkäämään tiettyjen puheenaiheiden kohdalla toisen sanomia sanoja kuin ladattua verbaalista asetusta. On myös raskasta tulla suljetuksi suomalaisuuden ulkopuolelle pelkän ulkonäköni takia ja selittää rautalangasta jokaiselle englantia itselle automaationa puhuvalle, miksi se ei ole ok, vaikka hän tarkoittikin vain hyvää. Kuinka kyse ei ole kenenkään yksittäisen ihmisen intentiosta. Kyse on rakenteellisesta ongelmasta. Ettei tämä kaatuisi vaan osan harteille, on kaikkien osallistuttava.

Jotta rasismista päästäisiin eroon kokonaan, täytyisi maailma rakentaa alusta uudelleen. Sen sijaan, voimme yliopistossa pyrkiä tiedostamaan rakenteellisen rasismien olemassaolon ja reflektoida jatkuvasti omaa toimintaamme suhteessa siihen. Tähän päästäksemme tarvitaan koulutusta. Tarvitaan selkeät ohjeet, kuinka toimia rasismia todistaessa. Ohjeet, kuinka tarkkailla sen toteuttamista omassa käytöksessä. Yliopistohenkilökunnalla tulee olla työkalut toimia, kun joku ilmoittaa kokeneensa rasismia. Lisäksi rodullistetuille opiskelijoille tarvitaan tukea rasismien kohtaamiseen - kuinka toimia ja avata suunsa, tai jättää kokonaan reagoimatta, ja jaksaa vielä eteenpäin.

Kaikki tämä on vielä toistaiseksi tekemättä. Fem-R:n blogin kommentissa Assulin kirjoittaa siitä, kuinka vähemmistöön kuuluvan kynnys puuttua sortaviin rakenteisiin nousee ylitsepääsemättömäksi, kun suun avaamiseen reagoidaan kuten Krasniqin

jakamiin kokemuksiin. Reaktio oli tyypillinen rasismiin puuttuville keskustelunavauksille – kieltämistä, vähättelyä ja jopa itse henkilöön kohdistuvaa vihapuhetta. Tämän on loputtava. Muutokseen pystytään vain, kun vääryyttä kohdanneet voivat avata turvallisesti keskustelun kokemastaan.

Rasismiin reagoimisen ei tulisi kuitenkaan olla vain sen kohteeksi joutuvien ihmisten vastuulla. Joka ikiseen rasistiseen kannanottoon ja kommenttiin yliopiston sisältä tulee reagoida. Rasismi täytyy tunnistaa ja tunnustaa. Kannanotot on tuomittava ja niitä vastustavan valtaosan on tehtävä itsensä näkyväksi. Traumaattisissa tilanteissa kaikista tärkeintä on, ettei rasismin uhrille tule sellainen olo, että jää yksin.

Mitä tulee rasismin kokemiseen, en voi puhua kenenkään muun puolesta. Uskokaa tai älkää, rasismia kokevat eivät ole homogeeninen, yksimielinen porukka. Itse kuitenkin koen, että kaikista pahin rasismin muoto on sellainen, joka tulee läheltä. Perussuomalaisten nuorten rasistiset huutelut saa melkein tehokkaasti blokattua arjesta hetkittäin ja kadulla perään huutavan rasistin voi leimata mielessään juntiksi samalla kun antaa loppupäivänsä mennä pilalle. Aihetta käsittelevää tekstiä tai uutista klikatessa voi valmistautua jo etukäteen jättämään omaan arvoonsa jotakin, joka satuttaa. Kun rasismi tulee läheltä, usein tietämättömyyden tai huolimattomuuden varjoamana, tekee mieli pilatun päivän lisäksi romahduttaa koko maailma ja irtisanoutua meidän valkoisesta yhteiskunnastamme vähintään 78 vuodeksi.

Yliopisto on meitä lähellä. Kun rasismia kohtaa yliopistolla, se iskee erityisen kovaa. Yliopiston kuuluisi olla meille kaikille turvallinen paikka ja ennen kaikkea turvallinen yhteisö. Kyse ei ole vain fyysisistä tiloista ja fyysisestä koskemattomuudesta. Kyse on siitä, että kaikkien tulisi kokea olevansa osa turvallista yhteisöä. Asia ei ole vielä niin ja siksi tarvitaan feminististä koulutuspolitiikkaa.

Lähteet:

Nieminen, Anna-Sofia (2019). ”Iski tosi kovaa päin kasvoja, kuinka paljon yliopistossa on rasismia”, sanoo 21-vuotias Brigita Krasniqi – professorin mukaan rasismia vähätellään tai ei edes tunnisteta. Helsingin Sanomat 28.2.2019. <https://www.hs.fi/elama/art-2000006018144.html>.

Assulin, Jasmin (2019). Kommentti viimeaikaiseen rasismi yliopistoissa -keskusteluun. Fem-R 12.3.2019. <http://www.fem-r.fi/kommentti-viimeaikaiseen-rasismi-yliopistoissa-keskusteluun/>.

Kilpi-Jakonen Elina (2016). Koulutuksen yhdenvertaisuus ei toteudu Suomessa. Uutistamo 29.12.2016. <http://www.uutistamo.fi/koulutuksen-yhdenvertaisuus-toteudu-suomessa/>.

Opiskelijoiden toimeentulon ja lapsiperheiden etuusten leikkaukset kohdistuvat perheellisiin opiskelijoihin

Opiskelijatutkimus 2017 mukaan korkeakouluopiskelijoista joka kuudennella (16 %) on yksi tai useampia lapsia. Naisopiskelijoista lapsia on 20 prosentilla ja miehistä 14 prosenttia on perheellisiä. Perheelliseksi opiskelijaksi lasketaan opiskelija, joka asuu lapsen tai lapsien kanssa yksin tai yhdessä kumppanin kanssa. Kuten muutkin perheet myös opiskelijaperheet ovat monimuotoisia, ja opiskelijaperheiden monimuotoisuus tulee tunnistaa.

Opiskelijan opintorahaa on leikattu ja vaikka huoltajakorotus oli ajatuksena hieno, se ei missään tapauksessa paikkaa opiskelijaperheiden taloudellista ahdinkoa - opintorahan laskun se paikkasi, muttei parantanut perheellisen opiskelijan tilannetta aikaisemmasta muuten ollenkaan. Yleisesti kurjistamalla perheellisiä, leikkaamalla lapsilisistä, rajaamalla subjektiivista päivähoito-oikeutta ja muilla perheiden tilannetta heikentävillä leikkauksilla viestitään siitä, että perheelliset ovat yhteiskunnassa heikoilla.

Useat perheelliset opiskelijat käyvät opintojen ohessa töissä, eli lapsiperhe-elämän ja koulun lisäksi arkeen kuuluu myös työnteko. Työnteko opintojen ohessa verottaa väistämättä joko opiskeluajasta tai ajasta perheen kanssa. Opiskelijatutkimus 2017 mukaan perheellisen opiskelijan talousmenot ovat kaksinkertaiset perheettömään opiskelijaan nähden, mutta kuitenkin tulorajat ovat täysin samat. Näissä tilanteissa tulorajoja tulisi tarkastella uudelleen. Perheellisen opiskelijan on siis vaikea paikata talouttaan tekemällä töitä opintojen ohella, ettei se aiheuttaisi ongelmia joko kotona tai opinnoissa. Yhden vanhemman perheissä työssäkäynti opintojen ohessa on melkein pä mahdotonta, jos haluaa valmistua ajallaan.

Osa perheellisistä ei toimeentulon riittämättömyyden vuoksi pysty tai uskalla lähteä opiskelemaan. Epävaka työllisyystilanne valmistumisen jälkeen aiheuttaa myös sen, että kynnyks opintolainan nostamiselle kasvaa. Yhden vanhemman perheet ovat tässäkin vielä eriarvoisemmassa asemassa muihin nähden, koska talous pyörii vain yhden aikuisen voimin. Jo ennen opiskeluita perheen perustaneilla ei saa olla estettä hakeutua

koulutuksen pariin. Huoltajakorotusta pitäisikin kasvattaa 75 eurosta reilusti ylöspäin, jotta se aidosti kannustaisi perheellisiä opiskelemaan. Koulutuksen tulee olla saavutettavaa kaikille.

Perheelliselle opiskelijalle korkeakoulun suhteen tärkeää ovat esimerkiksi mahdollisimman joustavasti suoritettavat opinnot sekä digitalisaation jo tarjoamat etäosallistumismahdollisuudet. Se helpottaa ja nopeuttaa opintojen suorittamista pienen vauvan kanssa tai lapsen sairastaessa, jolloin fyysinen läsnäolo ei ole mahdollista. Perheillä pitää olla myös mahdollisuus saada opiskelija-asunto, sekä varhaiskasvatuspalvelujen tulisi olla aidosti joustavia perheellisten opiskelijoiden tarpeisiin.

Kun perheellisten opiskelijoiden toimeentulo ja opiskelukyky on turvattu, se heijastuu väistämättä myös lapsien hyvinvointiin. Hyvä, ennaltaehkäisevä lastensuojelun keino onkin taata lapsiperheille riittävä toimeentulo.

Oikeistolainen koulutuspolitiikka – opiskelijoiden mielenterveyttä rapauttamassa

Opiskelijoiden mielenterveys on hälytystilassa, selviää vuonna 2016 julkaistusta Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksesta. Tutkimuksesta käy ilmi, että psyykkisiä ongelmia kokee 29,3% opiskelijoista – siis lähes joka kolmannes. Tämän lisäksi masennusoireista kärsii 18,8% ja ahdistuneisuusoireista 19% opiskelijoista. Opiskelijoiden mielenterveys on kaikilla mittareilla mitattuna kehittynyt radikaalisti huonompaan suuntaan.

YTHS:n tilastot ovat karua ja selvää luettavaa. Opiskelijat oireilevat jatkuvasti enenevässä ja pahenevissa määrin mielenterveydensä kanssa. Prosenttiosuudet ovat niin suuria ja kehityskulku niin suoraviivainen, ettei ongelmaa voida tarkastella vain individualisesti, vaan perspektiiviä on laajennettava makrotasolle. Opiskelijoiden mielenterveysongelmat ovat seuraus; heijastuma yhteiskunnallisesta kehityksestä ja toteutetusta koulutuspolitiikasta.

Kuten kaikki yhteiskunnan sektorit, myös koulutuspolitiikka heijastelee laajempaa arvopohjaa ja ajattelutapoja, jotka yhteiskunnassa vallitsevat. Koulutuspoliittisesti relevanteimpina voidaan mainita toisaalta uusliberalistiset ajatukset tehokkuuteen ja voitontavoitteluun pyrkimisestä, ja yksityisen sektorin ylivoimaisuudesta näiden tuottajana. Toisaalta taas klassisen oikeistolainen, usklassiseen taloustieteeseen pohjaava ajatus ihmisestä enenevässä määrin rationaalisena toimijana, oman onnensa seppänä ja individualistina, jolle tulee tarjota lähtökohtien tasa-arvo ja negatiiviset vapaudet itsenäiseen pärjäämiseen elämässä. Tätä havainnollistaa esimerkiksi sosiologian professori Jani Erola vuonna 2010 julkaistussa kirjassa Luokaton Suomi.

”Yhteiskunnalliseen keskusteluun on tullut uusi sävy: yksilöllisyyttä, menestystä ja kapean kansanosan vaurastumista on alettu pitää itsestäänselvyytenä. Uusliberalistisessa markkinataloudessa ihminen kutistuu pelkäksi kuluttajaksi.”

Toisaalta taas samanaikaisesti – ja ristiriitaisesti – koulutuspolitiikkaa ohjaa päämäärätietoinen tarkoitus saattaa korkeakoulut vahvasti valtiovallan talutusnuoraan ja toimimaan valtion intressien mukaisesti talouskasvua, innovaatioita ja osaavia työntekijöitä elinkeinoelämän tarpeisiin tuottaen. Viime aikaisia esimerkkejä tällaisesta koulutuspolitiikasta ovat esimerkiksi yliopistojen rahoitusmallin sekä opiskelijavalintojen uudistukset, joiden tarkoituksena on lisätä yliopistojen

työelämärelevanssia, hankaloittaa toisen tutkinnon suorittamista sekä nopeuttaa ihmisten opintopolkua välivuosia karsimalla.

Hieman yksinkertaistaen voidaan sanoa, että oikeistolainen koulutuspolitiikka pohjaa toimintansa uusklassisesta taloustieteestä omaksutulle homo economicus -ihmiskuvalle, jonka mukaan ihminen typistyy rationaaliseksi ja kalkyloivaksi oman edun tavoittelijaksi. Tällainen ihmiskuva on toisaalta filosofisesti ja eettisesti kyseenalainen, mutta myös kognitiotieteilijöiden toimesta virheelliseksi todistettu. Tämän ovat osoittaneet esimerkiksi behavioristista taloustiedettä edustavat ekonomisti Sendhil Mullainathan ja kognitiotieteilijä Eldar Shafir. Heidän tutkimuksensa osoittavat miten puute – puutostila jostain tarvehierarkian peruskomponentista – ei ainoastaan implisiittisesti vaikuta työmuistimme kuormittumisen kautta kapasiteettiimme päätöskien ja työn tekemiseen, vaan myös eksplisiittisesti heikentää abstraktia ajattelukykyämme ja vaikuttaa näin esimerkiksi älykkyydosamäärättestien tuloksiin.

Behavioristinen taloustiede osoittaa tutkimuksissaan monet uusklassisen taloustieteen premissit virheellisiksi: ihminen ei ole rationaalisesti toimiva, asioiden hyöty- ja haitta-arvoja laskeva laskelmoiva robotti, vaan ihmiseen ja ihmisen kapasiteettiin opiskella tai tehdä päätöksiä vaikuttavat laajat tekijät sosioekonomisesta asemasta perhetaustaan, sosiaaliin verkostoihin ja akuuttiin taloustilanteeseen. Olemme alltiita ympäristön ärsykkeille ja toisaalta kykenemättömiä toimimaan rationaalisesti stressi- tai puutostilassa.

Oikeistohegemoninen koulutuspolitiikka perustaa siis jo lähtökohtaisesti linjauksensa dogmaattiselle ja virheelliselle ihmiskuvalle – siis virheellisille lähtökohdille. Tämä havainto on keskeinen selittävä tekijä opiskelijoiden mielenterveystilastoja analysoidessa. Tehokkuuteen ja ylimalkaiseen kilpailuun perustuva ajatusmalli sulkee pois ihmisten heterogeenisyyden – se ei ota huomioon yksittäisiä eroja sosioekonomisissa taustoissa, sukupuolessa, etnisessä taustassa, iässä tai muissa tekijöissä. Se pyrkii supistamaan opiskelijat tiukasti ihannekansalaisen muottiin puristetuksi komponentiksi, jonka primäärinen funktio on nopea valmistuminen valtiontalouden tasapainottamistoimia varten. Tämä taas luo usein herkässä ja nuoressa iässä olevalle opiskelijalle kognitiivisen dissonanssin; epätoivon ja ahdistuksen tunteen, kun yhteiskunnalliset odotukset ovat ristiriidassa niin omien intressien ja passioiden kuin voimavarojen ja eettisten arvojen kanssa. Vallitseva koulutuspolitiikka pyrkii normalisoimaan vain kapealle kansanosalle sopivan opiskelutahdin ja -tavan valtavirraksi. Tuhoisin seurauksin. Osalle vallitseva doktriini tietysti sopii, mutta osoittaa sekä äärimmäistä naiiviutta että psykologista ja sosiaalitieteellistä tietämättömyyttä, ignoranssia, väittää kiristyvän kilpailun ja tehokkuuden tuovan hyviä lopputuloksia jokaisen ihmisen kohdalla.

Kehityksen päättömyyden todistaa kaikista parhaiten se, ettei nykyinen koulutuspolitiikka ole hedelmällistä edes sen omista premisseistä käsin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on uusimmassa selvityksessään (2018) laskenut, että syrjäytyminen maksaa yhteiskunnalle 370 000 euroa per syrjäytynyt henkilö. Syrjäytymisen terminologia on kuitenkin ongelmallinen, sillä syrjäytynyt määritellään usein kapeakatseisesti vain koulu- tai työpaikan puuttumisen kautta. Nykyisin kuitenkin myös monet nuoret korkeakoulutetut ja korkeakouluopiskelijat joutuvat joko jättämään työnsä tai opiskelunsa kesken ja jäämään pitkille sairaslomille mielenterveyden ongelmien vuoksi. Vaikka ihminen pystyisikin palaamaan opintojensa tai töidensä pariin, tulee lasku menetetyistä opiskelu- ja työvuosista silti yhteiskunnalle suureksi. Osa ei koskaan palaudu takaisin työkykyiseksi ja osa kitkuttelee vuosikausia hämärän rajamailla selviten juuri ja juuri jokapäiväisistä arki- ja työaskareistaan

Kuten Mullainathan ja Shafir tutkimuksissaan osoittavat, stressaantunut tai ahdistunut ihminen ei myöskään kykene kuormittuneen työmuistinsa vuoksi käyttämään koko kapasiteettiaan hyödyksi. Nykyisen koulutuspolitiikan seurauksena hukkaamme opiskelijoiden ja koko akateemisen maailman potentiaalin, kun yliopistoissa ei jää riittävästi aikaa ja aivokapasiteettia asioiden sisäistämiseen, pohtimiseen, ymmärtämiseen ja sitä kautta laadukkaan tutkimuksen tekemiseen. Samanaikaisesti taas rahoitusmallin uudistukset ohjaavat yliopistoja hylkimään toisen tutkinnon suorittajia, perheellisiä, työssäkäyviä ja uudelleen kouluttautujia, vaikka opetusministeriön glorifioituna tavoitteena on jatkuvaan oppimiseen pyrkiminen. Usein vielä ironisesti samassa kappaleessa edellä esitettyjen toimenpiteiden kanssa.

Jos siis tavoittelemme parempaa työllisyysastetta, talouskasvua, nuorten syrjäytymisen ehkäisyä, jatkuvaa oppimista, tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja kärkiosaamista, ajaa oikeistolainen koulutuspolitiikka itsensä nurkkaan. Se on kontraproduktiivista ja kääntyy lopulta itseään vastaan seurauksin, joita jälkipolvet saavat selvitellä vuosien ja vuosikymmenien kuluttua. Oikeistolainen koulutuspolitiikka on paitsi tieteellistä kestävämmäksi todistettua, myös vanhakantaista ja kriittistä tarkastelua kestäväntöntä.

Feministinen koulutuspolitiikka haluaa premissitasolta lähtien haastaa koko fundamentaalisen katsantokannan koulutuksesta instrumentaalisenä elementtinä, joka nuorten tulee ääri rajoilleen venyen raapia läpi ahdistuskohtausten ja pakahduttavan stressin ympäröimänä. Nykyinen koulutuspolitiikka ei ole ainoastaan tehotonta, sosiaalitieteellisesti virheellistä ja eettisesti kyseenalaista, vaan myös syrjivää ja toiseuttavaa. Se luo arvopohjaisen asetelman, jossa tehokkuuteen, kiristyvään opiskelutahtiin ja kasvavaan paineeseen kykenevä opiskelija on status quo, johon kaikkien muiden pitäisi oman mielenterveyden kustannuksella pyrkiä. Oikeistohallituksen määritelmä opiskelijan ihmisarvolle on puhtaan välineellinen: jos et

pysy kiihtyvässä kyydissä mukana ja onnistu keräämään opintopisteitä, et ole minkään arvoinen opiskelija.

Feministinen koulutuspolitiikka ei perusta rakennuspalikoitaan dogmaattisille ajatuksille ihmisestä rationaalisesti operoivana tietokoneena tai ikivanhalle eetokselle raskaan työnteon itseisarvollisesta merkityksestä, vaan antaa tilaa, aikaa ja aitoa ymmärrystä ihmisten yksilöllisille eroille opiskelijoina, oppijoina, ihmisinä ja yhteiskunnallisina toimijoina. Se ei oleta, vaan on tietoinen yhteiskuntamme kahlitsevista ja eriarvoistavista rakenteista sekä normeista ja mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumattomuudesta. Niukkuuden, tehokkuuden ja opiskelutahdin kiristämisen sijaan se pyrkii ihmisten heterogeenisyyden huomioimalla emansipaatioon ja antamaan jokaiselle tosiasiallisen mahdollisuuden koulutukseen, itsensä sivistämiseen ja hyviin uramahdollisuuksiin. Feministisen koulutuspolitiikan tulokset olisivat niin seurauseettisesti kuin mielenterveydellisesti positiivisia ja vaikutukset eivät näkyisi ainoastaan oppimistuloksissa, vaan myös inhimillisesti ihmisten jaksamisessa, itsetunnossa ja kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa. Feministinen koulutuspolitiikka on edistyksellistä ja avantgardistista koulutuspolitiikkaa, joka toimisi yhteiskuntapoliittisena elementtinä pyrkimyksessä kohti oikeudenmukaisempaa maailmaa, jossa jokainen kansalainen ansaitsee positiivisen vapauden ja aidon mahdollisuuden hyvään elämään. Se olisi yhteiskuntaa eteenpäin vievä voima, joka antaisi nuorille toivoa paremmasta tulevaisuudesta.

Kansainväliset opiskelijat Suomessa

Suomessa puhutaan paljon siitä, että koulutuksen ja korkeakoulutuksen tulee olla yhdenvertaista ja että sen tulee antaa kaikille yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautumiseen. Jostain syystä kuitenkin tasa-arvoisen koulutuksen ideaali murenee nopeasti, kun siirrämme keskustelun kansainvälisiin opiskelijoihin. Yksi räikeimmistä tasa-arvoa heikentävistä mekanismeista on opiskelijoiden jakaminen ensimmäisen ja toisen luokan opiskelijoihin kansalaisuutensa perusteella joidenkin onnekkaiden opiskelijoiden saavan koulutuksensa ilmaiseksi toisten joutuessa maksamaan pahimmillaan lähes 20 000 euroa vuoden koulutuksesta.

EU- ja ETA-alueiden ulkopuolisten opiskelijoiden lukukausimaksuja perustellaan usein koulutuksen kustannuksilla, joita ei saada verovaroin perittyä takaisin opiskelijoiden lähtiessä Suomesta valmistumisen jälkeen. Koska korkeakoulutuksen tarkoitus ei ole valmistaa opiskelijoita kuuliaisiksi veronmaksajiksi vaan saada opiskelija tuottamaan sivistystä itselleen ja yhteisölleen, tämä lähtökohta on jo valmiiksi ongelmallinen. Argumentissa on kuitenkin myös muita ongelmia. International Student Barometer 2017 -tutkimuksen mukaan valtaosa syistä, miksi opiskelijat lähtevät Suomesta valmistuttuaan liittyvät rakenteellisiin ongelmiin, esimerkiksi rasismiin ja byrokratiaan. 42% vastanneista ilmoittaa lähtönsä syyksi sen, etteivät suomalaiset työnantajat ole kiinnostuneita ulkomaalaisista työntekijöistä, 32% ilmoittaa kokevansa itsensä epätervetulleiksi, 23% ilmoittaa syyksi työlupaongelmat ja 22% ilmoittaa syyksi oleskelulupaongelmat. Tarve kansalaisuuteen perustuvalla jaottelulle lukukausimaksuista vaikuttaa itseaiheutetulta ja on osittain helposti purettavissa.

Usein kansainvälisten opiskelijoiden kiusaaminen ei lopu lukukausimaksuihin: sairaudesta johtuva opintosuorituksen viivästyminen saattaa johtaa oleskeluluvan perumiseen, lukukausimaksun lisäksi opiskelijalla tulee olla rahaa tilillä koko opiskeluajan elättämiseen opintojen alussa. Kansainvälisten opiskelijoiden oikeusturva on siis merkittävästi heikompi kuin suomalaisilla opiskelijoilla ja lisäksi vaadittu varallisuus on moninkertainen suomalaisiin opiskelijoihin nähden. Kansainvälisiin opiskelijoihin kohdistuvat vaatimukset eivät olisi hyväksytyjä suomalaisille opiskelijoille sillä suomalainen haluaa, että kaikilla on mahdollisuus kouluttautua. Eriarvoistavan politiikan jatkamisesta tulee kuitenkin selväksi, että tämä tasa-arvoinen koulutuksen ideaali ei ole suunniteltu olemaan tasa-arvoinen kaikille.

Kansainvälisten opiskelijoiden syrjinnän lisäksi monet suomalaiset vähemmistöjen edustajat kokevat toiseuttamisen tunteita korkeakouluissa: valtaosa suomalaisten korkeakoulujen opiskelijoista on valkoihoisia ja tulee korkeista sosioekonomisista taustoista: suomalainen korkeakoululaitos ei ole monimuotoinen, ja korkeakouluyhteisöt ovat usein sokeita harjoittamalleen arkipäiväiselle rasismille ja valta-asetelmien ylläpidolle. Korkeakoulut tarvitsevat selkeät ohjeet tehdäkseen korkeakouluista monimuotoisemmat: rakenteellisten ongelmien tunnistaminen ja ratkaiseminen sekä eritaustaisten ihmisten läsnäolo muun muassa ylimmissä johdoissa, oppimateriaaleissa ja opiskelijärjestöissä ovat ensisijaisen tärkeitä kriteereitä hyvin johdetun korkeakoulukentän ja suomalaisen tieteen tulevaisuudelle. Suomalaisen korkeakoulukentän ei tule olla monokulttuurinen eikä sen pitää palvella sitä.

Suomen sisäisten kansainvälistymishaasteiden lisäksi kansainvälinen tiedeyhteisö muuttuu vauhdilla: painopiste tutkimuksen huipussa on siirtymässä kohti Kiinaa, eurooppalainen korkeakoulukenttä vaikuttaa alati vähemmän dynaamiselta ja lisäksi koulutuksen mahdolliset tulevat huippumaat Afrikassa sekoittavat pakkaa entisestään. Sekä OECD:n listaamat tiedettä, teknologiaa ja innovaatioita koskevat megatrendit, että hollantilaisen Bert van der Zwaanin korkeakoulutusta vuonna 2040 kuvaava esseekokoelma kertovat kansainvälisen yhteistyön tulevan olemaan yhä entistä tärkeämmässä roolissa koulutuksen tulevaisuudessa. Globaalit ongelmat, kuten ilmastonmuutos, vaikeat kansainvälisen politiikan haasteet sekä kasvavasta ja ikääntyvästä väestöstä huolehtiminen vaativat ihmiskunnan käyttöön parhaan mahdollisen tieteen ja tutkimuksen. Meillä ei ole varaa poteroitua omiin kuvitelmiimme suomalaisen koulutuksen yliveraisuudesta tai edes eurooppalaisen koulutusalueen voittokulusta: globaali yhteistyö, koulutuskenttää radikaalisti muuttavat ideat ja vapaa sekä avoin tieto tulevat olemaan ihmiskunnan selviämisehdot. Näiden selviämisehtojen etsimisessä Suomella ei ole varaa tuudittautua harhaisiin kuvitelmiinsa yliveraisuudesta tai tunkkaisten status quo'iden säilyttämisen tärkeydestä, ja siksi korkeakoulujen kansainvälisyys, monikulttuurisuus ja edustuksellisuus tulevat tarpeeseen maailmaa pelastaessa.

On selvää, että koulutuksen tasa-arvo ei toteudu kansainvälisten opiskelijoiden eikä vähemmistöjen kohdalla. Juurisyyt näihin ongelmiin löytyvät syrjivistä käytänteistä, haluttomuudesta myöntää omat virheensä ja tuudittautumisesta menneisyyden valikoituihin onnistumisiin, ja näitä juurisyytiä on helppo korjata jos vain tahdomme niin: EU- ja ETA-maiden ulkopuolisten lukukausimaksut on poistettava, oleskelulupien eriarvoistavat vaatimukset tulee poistaa ja oleskeluluvat tulee laajentaa koskemaan myös valmistumisen jälkeistä aikaa, suomalaisten korkeakouluyhteisöjen tulee tarkastella syrjiviä rakenteitaan kriittisesti ja lisäksi Suomen tiedeyhteisön tulee perustua lähtökohtaisesti kansainvälisyyteen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Osa näistä tavoitteista vaativat pitkäaikaista työstöä, mutta osa näistä on helppo laittaa alulle alkavalla eduskuntavaalikaudella.

Lopuksi: muista äänestää!

Feministisen koulutuspolitiikan ydintavoitteita on vaikuttaa siihen, että lapset ja nuoret kokevat itsensä osaksi sellaista yhteiskuntaa, johon he voivat vaikuttaa. Feministinen näkökulma koulutuspolitiikassa pureutuu siihen, että jokaisella tulisi olla kokemus itsestään toimijana, jolla on mahdollisuuksia elää itselleen rehellisesti ja vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin. Kysymys on siitä, että nuorilla on uskoa ympäröivään yhteiskuntaan – ja uskoa itseensä.

Huolestuttava merkki nykyisen järjestelmän toimimattomuudesta on nuorten äänestysprosentin mataluus eri vaaleissa – vuoden 2018 presidentinvaaleissa 18-19-vuotiaiden äänestysprosentti oli 52 % ja 20-24-vuotiaiden 48 %. Erityisen vähän äänestävät nuoret miehet. Äänestämättä jättäminen on merkki siitä, ettei nuorella ole uskoa siihen, että voi itse vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan.

Nuorten kokemukset omasta vaikuttavuudestaan vaihtelevat suuresti, ja usein taustalla vaikuttamassa on perhe ja kasvuympäristö, joka voi joko tukea nuorta ja vahvistaa tämän kokemusta itsestään aktiivisena kansalaisena, tai viedä nuoren uskon siihen, että maailmaa voidaan muuttaa tai että omilla teoilla on väliä. Tutkija Hanna Wass on sanonut, että esimerkiksi äänestyskäyttäytymisen suhteen Suomi on luokkayhteiskunta – äänestyskäyttäytyminen, samoin kuin muu aktiivisuus ja usko omaan toimintaan, periytyy vahvasti ja riippuu toisaalta merkittävässä määrin omasta koulutustaustasta. Tästä syystä on tärkeä tukea koulutuksen saavutettavuutta ja sitä, että jokaisella on todella oikeus ja mahdollisuus kouluttautua ja opiskella. Koulujen ja oppilaitosten tulisi myös olla malliesimerkkejä siitä, mitä demokratia parhaimmillaan voi olla – niiden tulee valaa toivoa ja uskoa nuoriin, näyttää sitä, että systeemi voi antaa tilaa kaikille. Feministinen koulutuspolitiikka tarjoaakin mahdollisuuden rohkaista ja voimaannuttaa niitä lapsia, nuoria ja opiskelijoita, jotka voisivat muuten kokea, ettei heillä ole ääntä tai realistisia mahdollisuuksia muuttaa maailmaa.

Nuorisobarometrin mukaan nuoret ovat nykyisin aiempaa kiinnostuneempia politiikasta. Nyt onkin aika näyttää, että nuoret voivat vaikuttaa! Tätä positiivista kehitystä tukisivat panostukset koulutukseen, joissa kiinnitettäisiin erityisesti huomiota koulutuksen saavutettavuuteen kaikille ja tuettaisiin nuorten uskoa itseensä ja omiin mahdollisuuksiinsa toimia yhteiskunnassa ja muuttaa sitä. Nämä muutokset ovat mahdollisia, mutta paljon riippuvat tulevista eduskuntavaaleista. Muista siis äänestää!

Elsa Korkman

